

JERZY JAROWIECKI

NIEKTÓRE PROBLEMY DZIAŁALNOŚCI WYCHOWAWCZO-IDEOWEJ WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ W KRAKOWIE

„Nauczyciel jest centralną postacią systemu oświaty. Jego postawa społeczna, poziom wiedzy i kwalifikacji pedagogicznych decydują w ostatecznym rozrachunku o obliczu szkoły”.
(Z przemówienia I Sekretarza KC PZPR Władysława Gomułki na VII Krajowym Zjeździe Delegatów ZNP)

Kilka uwag, jakie pragnę poświęcić niektórym problemom działalności ideowo-wychowawczej w szkołach wyższych, kształcących nauczycieli, a w szczególności w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie, chciałbym rozpocząć przede wszystkim od stwierdzenia faktu, iż problem szkolnictwa, problem reformy całego systemu oświatowego znajduje się dzisiaj w centrum uwagi naszego społeczeństwa. VII Plenum Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej poddało szczegółowej analizie sytuację panującą w szkolnictwie, nakreśliło przed oświatą szerokie perspektywy rozwoju, wysunęło szereg zadań, wynikających z potrzeb budownictwa socjalistycznego i stale rozwijającej się gospodarki narodowej. Zadania te — związane z rozszerzeniem zakresu i zasięgu kształcenia w różnych typach i na wszystkich poziomach szkół, zmierzające do zasadniczej poprawy jakości, poziomu i sprawności kształcenia, do nadania właściwego kierunku pracy dydaktyczno-wychowawczej — w zasadniczy sposób rzucają na szkoły wyższe, kształcące nauczycieli. Zadania te określają jednoznacznie rolę uczelni w zakresie kształcenia i wychowania takiego człowieka, który będzie żył, działał i pracował w ustroju i dla ustroju socjalistycznego. Stąd nasuwa się konieczność podniesienia kilku kwestii, łączących się z tym tak ważnym problemem.

Wiadomo, że wyższe szkoły pedagogiczne są uczelniami kadrowymi, przygotowującymi wysokokwalifikowanych nauczycieli poszczególnych przedmiotów, zarówno dla szkolnictwa średniego ogólnokształcącego, jak i dla zawodowego, a także dla wyższych klas szkół podstawowych.

W pojęciu „uczelnie kadrowe” mieści się sens ich istnienia. Absolwenci WSP, obok właściwego przygotowania specjalistycznego z zakresu studiowanej dyscypliny, zostają wyposażeni w szeroką, gruntowną wiedzę pedagogiczną i metodyczną; cechuje ich również określona postawa społeczna, polityczna i ideowa. Uczelnia, jej pracownicy, organizacja partyjna, studenckie organizacje młodzieżowe przywiązują dużą wagę do nasycenia całego procesu kształcenia i wychowania socjalistyczną treścią ideową.

Krakowska WSP w pełni zrozumiała słowa Władysława Gomułki, wypowiedziane na III Zjeździe Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej: „Niczego nie będzie w szkole, czego nie wpoimy nauczycielowi w toku przygotowania go do tego odpowiedzialnego zawodu. Dlatego też wszystkie postulaty w dziedzinie wychowania i kształtowania postawy ideowej, zbliżenia do współczesnego życia, muszą przede wszystkim znaleźć realny wyraz w szkołach kształcących nauczycieli”.

I. Główne kierunki pracy ideowo-wychowawczej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie

Kierunki działalności ideowo-wychowawczej w wyższej szkole pedagogicznej, jak już powiedziano, wynikają bezpośrednio z roli, jaką winna spełniać uczelnia kształcąca nauczycieli. Przygotowanie współczesnego nauczyciela do życia i pracy w społeczeństwie socjalistycznym i dla społeczeństwa socjalistycznego wymagało w pierwszym rzędzie od pracowników uczelni uznania za główną — zasadę jedności procesu dydaktycznego i wychowawczego, wymagało stworzenia odpowiedniej atmosfery, towarzyszącej temu procesowi. Dość wcześnie uznano, że funkcja współczesnej szkoły wyższej polega nie tylko na właściwym przygotowaniu merytorycznym, na wyuczeniu zawodu, lecz również na wyrobieniu właściwego stosunku wychowanka-absolwenta do procesów przemian dokonywujących się w kraju. Początkowo niektórzy pracownicy podawali w wątpliwość postulat szerzej pojętej pracy wychowawczej w czasie studiów, argumentując swe stanowisko mniemaniem, że do uczelni przychodzą ludzie w dostatecznym już stopniu wychowani przez dom i szkołę średnią. Część katedr hołdowała zasadzie, że dla socjalizmu wystarczy przygotować fachowca-specjalistę: biologa, matematyka czy geografa. Obojętnym natomiast dla nich wydawał się być problem, jak ten biolog czy geograf będzie myślał, jak ukształtuje się jego osobowość, w jakim kierunku skryształizuje się jego światopogląd.

Decydującym czynnikiem, kształtującym stosunek uczelni do sprawy

intensywnych poczynań wychowawczych, stanowiła świadomość bazy, z jakiej rekrutują się słuchacze Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie. Głównie pochodzą oni ze środowisk wiejskich, małomiasteczkowych — jednym słowem — prowincjonalnych, w których tradycyjny sposób myślenia i pojmowania wielu zjawisk społecznych, kulturalnych, a nawet politycznych istnieje do dnia dzisiejszego. Poniżej kilka danych liczbowych, charakteryzujących skład społeczny młodzieży w wyższych szkołach pedagogicznych:

Procent przyjętej na studia w Wyższych Szkołach Pedagogicznych młodzieży pochodzenia robotniczego i chłopskiego

rok akademicki 1959/60 pochodzenia robotniczego 36,4 pochodzenia chłopskiego 22,0
 rok akademicki 1960/61 pochodzenia robotniczego 32,1 pochodzenia chłopskiego 23,2
 rok akademicki 1961/62 pochodzenia robotniczego 31,1 pochodzenia chłopskiego 21,5

Procent przyjętej na studia młodzieży robotniczej i chłopskiej w niektórych typach szkół wyższych¹

	1959/60		1960/61	
	procent przyjętej młodzieży			
	rob. i chłop.	w tym chłop.	rob. i chłop.	w tym chłop.
Wyższe szkoły pedagogiczne	58,4	22,0	55,3	23,2
Politechniki	49,8	17,0	45,9	16,0
Akademie medyczne	40,2	16,0	38,3	14,4
Uniwersytety	42,8	16,5	39,6	14,3

Skład społeczny młodzieży studiującej w WSP w Krakowie w procentach według kierunków studiów — rok akad. 1959/60

Kierunek studiów	poch. robotnicze %	poch. chłopskie %	dzieci nauczycieli %
biologia	27	30	12
filologia polska	21	31	7
filologia rosyjska	20	26	16
geografia	26	40	10
historia	25	45	8
matematyka	33	45	9

Uświadomienie sobie, że odpowiedzialność za ideowy charakter wspólnego „produktu” uczelni — studenta-nauczyciela — w równym stopniu obciąża cały zespół nauczający, wszystkie działające organi-

¹ Na podstawie danych opublikowanych w „Życiu Szkoły Wyższej” 1961; z. 1, s. 123—125.

zacje, słowem całą uczelnię, doprowadziło do zaniku tendencji, aby pracę wychowawczą traktować jako drugoplanową. Podjęto szeroko zakrojoną działalność ideowo-wychowawczą, w której procesie uczestniczą samodzielni i pomocniczy pracownicy naukowci, organizacje ZMS, ZMW, ZSP. Kierunek tej działalności nadaje Podstawowa Organizacja Partyjna.

W swoich założeniach krakowska uczelnia postawiła sobie za cel „wychować światłych nauczycieli, dobrze przygotowanych do swego zawodu, znających szkołę oraz kochających pracę pedagogiczną”. Uznała, że „nauczyciel, którego pragnie wychować WSP, to człowiek zdecydowanie opowiadający się za postępem, rozumiejący prawa rozwoju społecznego, człowiek, który pragnie wychowywać młodzież do życia w ustroju socjalistycznym; to człowiek o sprecyzowanym laickim i naukowym światopoglądzie”². Przyjęcie tej platformy przez grono nauczające daje już bardzo określone wyniki.

Szkoła w Polsce Ludowej jest szkołą laicką. Stąd WSP postawiła sobie świadomie zadanie wychować światłych, wolnych od przesądów nauczycieli, którzy będą wpajali w młodzież zasady racjonalistycznego myślenia. Uczelnia, nie obrażając niczyich uczuć i przekonań religijnych, podjęła dość skuteczną działalność w zakresie wychowania w duchu idei świeckości szkoły.

Podejmuje się owocne wysiłki, aby wychować studentów na ludzi o gruntownej i aktualnej wiedzy, rozumiejących konieczność ciągłego jej poszerzania i odnawiania, ludzi o szerokich horyzontach myślowych i dociekliwym umyśle, którzy będą umieli zaszczerpić młodzieży umiłowanie wiedzy, a równocześnie potrafią prowadzić własne poszukiwania w środowisku, w jakim im przyjdzie pracować. Wyzyskanie wiedzy nauczycieli geografów, biologów czy historyków w badaniach regionalnych towarzystw naukowych już dzisiaj przynosi owoce. Prace podejmowane przez absolwentów, wykształconych w zakresie geografii gospodarczej, działających na Rzeszowszczyźnie czy Opolszczyźnie, badania historyków-absolwentów WSP w województwie zielonogórskim, regionalne prace badawcze polonistów w województwie bydgoskim, potwierdzają celowość takiego przygotowania absolwentów.

Młodzież studiującą na wyższych uczelniach oceniano z różnych punktów widzenia. W naszej uczelnianej działalności, w nauczaniu i wychowaniu, w dużej mierze nastąpiło uwolnienie się od uproszczonych poglądów na studentów, dzielonych przez różnego rodzaju publicystów na tych, którzy zdecydowanie opowiadają się za socjalizmem i na tych, co są przeciw jego koncepcjom ustrojowym, a wreszcie na

² Uchwała Senatu „O założeniach pracy wychowawczej w WSP w Krakowie”.

pozostającą w środku młodzież „bezideową”. Taki podział mógł z konieczności prowadzić do „mobilizujących” wniosków o potrzebie nauczania młodzieży studenckiej, reagującej impulsywnie na każde „novum” w filozofii, sztuce, literaturze czy etyce; stwarzał przekonanie, że ma się do czynienia albo z wrogością wobec ustroju, albo z bezideowością. Sporadyczne objawy obojętnej postawy wobec spraw politycznych i społecznych uogólniano na całe środowisko akademickie, podczas gdy faktycznie u młodych najczęściej występowało zjawisko przekory, nie uznawania autorytetu i rezonerstwa „starszych”. Tendencje do hołdowania różnym teoriom burżuazyjnym, przyjmowanie egzystencjonalistycznej postawy wobec życia w środowisku krakowskiej WSP prawie nie występowały.

Wraz z procesem uwalniania się od scharakteryzowanych powyżej poglądów na młodzież studencką dokonała się wśród pracowników i władz WSP krystalizacja koncepcji, form i sposobów oddziaływania, które w sumie decydują o kształtowaniu się świadomości słuchaczy — przyszłych nauczycieli, wywołują w nich w pełni przekonanie do roli, jaką mają spełnić w ustroju socjalistycznym, w którego budowie uczestniczą i uczestniczyć będą.

Uznając, że studenci mają więcej zaufania do rozumu i wiedzy niż do wiary i biernej recepcji poglądów, skutecznie uporano się w zasadzie z rezonerstwem i mentorstwem wychowawców (sporadycznie jeszcze ono gdzieś się pojawia). „Postawiono” w pewnym sensie na młodzież i na jej organizacje, jako na współtwórcę socjalistycznego stosunku do życia, do spraw społecznych i osobistych, do dokonywanej pracy, do własności społecznej, próbując wpoić w studentów zasadę, że „tylko działalność przynosząca korzyść społeczną, może stworzyć właściwe pole dla rozwoju indywidualnych talentów i uzdolnień”³.

Obserwując skuteczność zabiegów wychowawczych uczelni wokół ukształtowania właściwej sylwetki absolwenta, zauważa się wyraźne zmiany, jakie zachodzą i przekształcają środowisko studenckie. Nie są one zresztą wynikiem tych tylko zabiegów. Jest bowiem rzeczą bezsporną i oczywistą, że w bardzo istotny sposób — powiedzieć nawet można: zasadniczy — na kształtowanie socjalistycznej postawy studentów i ich poglądów wpływają wewnętrzne osiągnięcia w kraju, doniosłe sukcesy obozu socjalistycznego w dziedzinie ekonomiki, polityki i nauki, autorytet i przodownictwo pierwszego kraju socjalistycznego — ZSRR — w opanowywaniu przestrzeni kosmicznej. Fakty te

³ „O reformie szkolnictwa średniego i podstawowego” — referat Biura Politycznego na VII Plenum KC PZPR.

stworzyły i stwarzają stale odpowiedni grunt dla procesów wychowawczych, prowadzonych przez uczelnię.

Tendencje w środowisku studenckim krakowskiej WSP, mimo że ulegają koniecznym zmianom, mają już określone cechy, które tak można scharakteryzować:

— Środowisko studenckie, grupujące ludzi młodych, życiowo mało doświadczonych, w którym istnieje nieraz przesadna skłonność do krańcowych sądów w uznawaniu i rozumieniu szeregu problemów, nie tylko społecznych, było terenem dość ostrych sporów ideologicznych i politycznych. W odróżnieniu od innych krakowskich środowisk uczelnianych, w WSP nie przejawiało się to w jakichś wyraźnych próbach przeciwstawiania się studentów socjalizmowi, ale występowało w postaci lansowania mieszczańskich norm współżycia, wyrażających się w konsumpcyjnym podejściu do studiów i nauki, w dążeniu do jak najłatwiejszego urzędzania się w życiu, w braku rozumienia sensu i konieczności udziału w działalności społecznej. Skierowane to było wyraźnie przeciw fundamentalnej zasadzie moralności socjalistycznej: zasadzie nierozzerwalnego związku osobistej pomyślności z pomyślnością całego społeczeństwa. Obok tego istniały próby krzewienia indyferentyzmu politycznego i ideowego. Dziś można mówić, że zjawiska te przemijają. Skoncentrowana wspólna działalność wychowawcza doprowadziła do tego, że zaczyna się cenić pracę społeczną (np.: w dwu niedzielach pracy społecznej dla miasta uczestniczyło ochotniczo raz ponad 400, a drugi — około 400 studentów); jest ona powszechnie uznawana. Obserwuje się wyraźny wzrost zainteresowań sprawami politycznymi, o czym świadczą samorzutne wiece protestacyjne przeciwko polityce odwetowej rewizjonistów niemieckich, z powodu zamordowania premiera Lumumby, przeciw zbrojnej interwencji amerykańskiej na Kubie, masowy udział w akcji przedwyborczej i w samych wyborach. Poważnie rozbudzone zostały zainteresowania dla marksizmu.

— Wydatnie zmienił się stosunek studentów do studiów, do wiedzy. Wytworzyła się atmosfera rzetelnego studiowania, nastąpiło ożywienie i rozwój kół naukowych, które dają możliwość pogłębiania wiedzy w zakresie studiowanej dyscypliny, podniosła się sprawność nauczania. Poniższe dane obrazują to ostatnie zjawisko w różnych typach szkół wyższych:

*Sprawność nauczania na latach młodszych w 1959 roku*⁴:

Wyższe szkoły pedagogiczne	88,3%
Akademie medyczne	69,8%
Uniwersytety	68,2%

⁴ „Życie Szkoły Wyższej” 1960, z. 5, s. 35.

Wyższe szkoły ekonomiczne	62,1%
Wyższe szkoły rolnicze	53,4%
Politechniki	48,2%

— W uczelni, zgodnie z programem pracy wychowawczej, coraz szerzej rozwija się działalność w kierunku wychowania kulturalno-estetycznego. Objawia się to nie tylko w uczestniczeniu słuchaczy WSP w imprezach kulturalnych (teatr, kino, koncerty muzyczne, odczyty, wystawy), ale i w świadomym ich organizowaniu (imprezy klubowe, zespoły artystyczne, studium teatrologiczne itp.).

Wszyscy zdają sobie sprawę, że nieodłącznym czynnikiem świadomości nauczyciela jest jego patriotyzm, oparty na poczuciu związku z kulturą narodową, z postępowymi tradycjami narodu polskiego, szczególnie zaś z tradycjami walk o niepodległość i wyzwolenie społeczne; dlatego więc wysiłki uczelni idą w kierunku kształtowania postaw tego typu. Przywiązuje się dużą wagę do wychowania studentów na ludzi, których cechuje rozumna miłość do własnego narodu przy równoczesnym wyrobieniu w nich postawy internacjonalnej świadomości związku wszystkich narodów budujących socjalizm, a przez to samo dążenie do pokoju na świecie. Studenci wojny nie pamiętają, nie przeżywali pierwszych lat odbudowy powojennej. stąd konieczność wyjaśniania im doświadczeń minionych okresów historycznych i sensu zjawisk współczesnej epoki.

II. Niektóre środki i formy działalności wychowawczej w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie

1. Związek prac dydaktycznych z wychowawczymi

Niezmiernie istotnym czynnikiem w działalności wychowawczej uczelni jest właściwie prowadzona praca dydaktyczna, traktowana na równi z pracą naukowo-badawczą poszczególnych pracowników naukowych i całych zespołów. Nie obserwuje się prób wyobcowania działalności naukowo-badawczej z procesu dydaktycznego i wychowawczego. W szczególności ważne jest bezpośrednio zaangażowanie się samodzielnych pracowników nauki w procesie dydaktycznym, co ma znaczenie nie tylko dla poziomu pracy dydaktycznej, ale także dla poczynań wychowawczych. W pełni naukowe ujęcie każdej dziedziny wiedzy, wysoki poziom wykładów i ćwiczeń ze wszystkich przedmiotów oraz poważne wymagania stawiane studentom, przy ich równoczesnej ambitnej i systematycznej samodzielnej pracy, stanowią zarazem najpewniejszą drogę oddziaływania wychowawczego, tym skuteczniejszego, że ciągłego, najbardziej przekonującego i pobudzającego do samodzielnych badań i dociekań.

Podręcznik czy skrypt nie jest w możności zastąpić żywego słowa wykładu, w którym profesor nie tylko komunikuje treści naukowe i prezentuje swą metodę badawczą, ale daje równocześnie wyraz własnej postawie ideowej, własnym poglądom. Wiadomo powszechnie, że osobisty przykład uczonego pozwala osiągnąć najlepsze efekty w pracy wychowawczej. Podkreślić warto, iż w tym skomplikowanym procesie, jakim jest oddziaływanie ideowo-wychowawcze przez nauczanie, głównym czynnikiem jest człowiek, który uczy. Sprawa wychowania przez nauczanie to kwestia doboru treści wykładów kursowych (takie istnieją w przeważającej ilości), dobór tematyki wykładów monograficznych, problematyki prac magisterskich, to kwestia wprowadzania do programów nowych osiągnięć naukowych, niezbędnych dla współczesnego nauczyciela, a także ujęcia treści programów w oparciu o wyniki badań naukowych, prowadzonych z pozycji marksistowskich.

Dydaktyka w szkole wyższej to nie tylko obiektywne operowanie naukowymi faktami — to także ich komentowanie. W procesie dydaktycznym nie powinno być miejsca na mit obiektywnej nauki i naukowości z jednoczesnym pominięciem faktu, że wyrastają one na gruncie konkretnych potrzeb społecznych, że podlegają uwarunkowaniu historycznemu.

Treści nauczania kształtują postawę i poglądy młodych ludzi, ale zastrzec się jednak należy przed sztucznymi „przybudówkami” ideowymi w trakcie prowadzonych zajęć. Mowa o całej atmosferze procesu nauczania, w której student, przyszły nauczyciel, obok wiadomości merytorycznych otrzyma odpowiednie treści ideowe.

Szczególną niewątpliwie rolę w kształtowaniu ideowej postawy studentów — przyszłych nauczycieli mają dyscypliny filozoficzno-społeczne. Wykształcenie z zakresu nauk filozoficznych i ekonomii politycznej ułatwia słuchaczom wyższej szkoły pedagogicznej zrozumienie prawidłowości procesów historycznych, stanowi postawę teoretyczną łączenia wielorakich elementów zdobywanej wiedzy. Mowa, oczywiście, o filozofii i ekonomii marksistowskiej, bo one dają studentom podstawy filozoficzne i ekonomiczne rozumienia procesów socjalistycznych przemian, dokonywujących się w naszym kraju. Wzrost oddziaływania wykładów filozofii i ekonomii na studentów występuje w miarę coraz szerszego ujmowania materiału programowego z punktu widzenia metodologii marksistowskiej w zakresie pozostałych dyscyplin naukowych. Utrzymanie tych przedmiotów w wyższej szkole pedagogicznej w latach sporów i dyskusji nad ich wprowadzeniem w dużej mierze przyczyniło się do stworzenia właściwej atmosfery wychowawczej w uczelni.

2. Wychowawcza rola opiekuna grupy studenckiej

W krakowskiej Wyższej Szkole Pedagogicznej od początków jej istnienia, bez przerwy, działa instytucja opiekunów grup studenckich. Funkcja opiekuna grupy studenckiej przypada w udziale głównie pomocniczym pracownikom naukowym, co wynika choćby z charakteru prowadzonych przez nich zajęć dydaktycznych, umożliwiających bardzo częsty i bezpośredni kontakt z młodzieżą studiującą, a także z większej łatwości nawiązania tego kontaktu. Nie bez znaczenia pozostaje tu wiek, współdziałanie w organizacjach, niedawne własne studia. Rezultaty działalności wychowawczej opiekunów grup są bardzo duże, chociaż niejednolite, zależne bowiem od wielu złożonych czynników: cech osobowości, wiedzy naukowej, szerokości zainteresowań, od umiejętności współżycia społecznego, konsekwentnej postawy światopoglądowej, społecznej i politycznej. Wieloletnie doświadczenia nauczyły nas, że zdobycie pełnego zaufania grupy studenckiej możliwe jest przy dużej dostępności i życzliwości ze strony asystenta-opiekuna. Warunkiem uzyskania pomyślnych efektów jest także nawiązanie bezpośredniej łączności grupy z aktywnością organizacji studenckich. Pracy wychowawczej ze studentami musi towarzyszyć stały proces pedagogicznego poznawania młodzieży oraz jej rzeczywistych potrzeb.

Metody współdziałania opiekuna z grupą studencką są zróżnicowane, w zależności od lat studiów, składu społecznego grupy, od kierunków studiów. Głównie jednak zróżnicowanie to uzależnione jest od roku studiów. Dla studentów roku pierwszego i drugiego opiekun grupy jest nieodzownym pomocnikiem w studiach. Uczelnia oszałamia studentów lat pierwszych i przytłacza ich swą nowością, obowiązkami, całym skomplikowanym mechanizmem. Nie umieją się jeszcze w nowym dla siebie świecie poruszać, są w dużej mierze bezradni w najprostszych nawet sprawach: trudności natury dydaktycznej, sprawy związane z organizacją, tokiem i dyscypliną studiów urastają nieraz w ich oczach do zastraszających rozmiarów. Drobne niepowodzenia na ćwiczeniach, pierwsze potknięcia w czasie kolokwii, jeden nie zdany egzamin mogą wywołać załamanie się psychiczne słuchacza, który nie znajdując pomocy, rezygnuje ze studiów, chociaż nieraz z dużą trudnością na nie się dostał. Gdy dodać do tego częste kłopoty materialne, spostrzeżemy, jak dalece nieodzowna jest rada, pomoc i życzliwość doświadczonego opiekuna grupy. Rzeczywiste wejście studenta w życie uczelni, rozwój pełnego uczestnictwa w procesie dydaktycznym, wzrastanie w naukowe, społeczne i polityczne problemy uczelni dokonuje się powoli. Dobry opiekun grupy jest w stanie proces ten przyspieszyć.

Opiekunowie lat pierwszych pamiętają, że do uczelni przychodzi ze szkół średnich młodzież o nieskrystalizowanych poglądach, że nie zna lub nie rozumie w pełni podstawowych zjawisk życia społecznego. Często nie posiada wcale poglądów politycznych (dziewczęta), ponieważ ledwo wyszła poza granice wieku dziecięcego. Część natomiast przychodzi z wątpliwościami i rozterkami natury ideowej, nierzadko politycznej. Kwestia nadania kierunku przekształceniom świadomości studentów, wyrabianie właściwej postawy ideowej i społecznej — w dużej mierze należy do opiekuna grupy studenckiej.

Odmiennych wysiłków wychowawczych wymagają studenci lat starszych. Tu już zdobyte doświadczenia i zaawansowania w studiach, silny związek ze środowiskiem, umiejętności organizowania własnej pracy — nie wymagają opieki o charakterze organizacyjno-dydaktycznym. Opiekun liczący się z tymi faktami porzucić musi wszelkie zrutynizowane zabiegi i dobrać odpowiednie środki działania. O ile prowadzi grupę od początku studiów (choćby nie miał z nią już zajęć dydaktycznych), zna dobrze studentów, może podsunąć inne formy, które nie zawsze mieszczą się w procesie dydaktyczno-wychowawczym uczelni; trzeba czasem wyjść z grupą do klubów, na spotkania z pisarzami, na ciekawsze wystawy i dyskusje. W działalności wychowawczej wśród studentów lat starszych opiekunowi pozostaje głównie rola inspiratora; zwraca tylko uwagę na określone zjawiska społeczne czy polityczne, sugeruje potrzebę rozszerzania horyzontów kulturalnych, inicjatywę i organizowanie pozostawia organizacjom studenckim. Nadmiar opieki mógłby krępować studentów w ich poczynaniach.

Z doświadczeń opiekunów grup, asystentów i adiunktów wyższej szkoły pedagogicznej wynikają pewne wnioski:

- Opiekunowie lat pierwszych, poza udzielaniem rad i służeniem swoimi doświadczeniami, winni w początkowej fazie studiów spełniać rolę pośredników między słuchaczami a prowadzącymi zajęcia i władzami uczelni, zarówno w kwestiach związanych z organizacją i tokiem studiów, jak i w sprawach bytowych;
- W pewnych wypadkach opiekunom winny przysługiwać „specjalne” uprawnienia, np. w wypadku konfliktu między studentem a prowadzącym zajęcia. Rzecz niezmiernie istotna, bo wypadki takie nie należą do sporadycznych. Takt opiekuna, znajomość każdego studenta z grupy, jego warunków życiowych, mógłby niewątpliwie pomóc w takich sytuacjach;
- Niektórymi grupami opiekują się asystenci, którzy nie mają z danym zespołem zajęć dydaktycznych. Nie zawsze daje to szczęśliwe rezultaty: podważa się bowiem w jakiś sposób zasadę

jedności procesu dydaktycznego z wychowawczym, ogranicza się czynności wychowawcze do zabiegów sztucznie organizowanych, mających charakter organizacyjno-administracyjny. Spełnianie tak pojętej opieki może przynieść efekty tylko wtedy, kiedy na roku pierwszym lub drugim asystent-opiekun prowadził zajęcia dydaktyczne, a stracił je dopiero na latach starszych, nie rezygnując jednak z funkcji opiekuna;

- Dobre rezultaty wychowawcze przynosi ściśle współdziałanie opiekuna-asystenta z aktywnym studentem, skupionym w Związku Młodzieży Socjalistycznej, Związku Młodzieży Wiejskiej i w Zrzeszeniu Studentów Polskich. Ustalenie wspólnej platformy zabiegów i działania wychowawczego, inspirowane uwagi opiekuna, jego doświadczenie — ożywiają inicjatywę grupy i działających w niej członków poszczególnych organizacji;
- Istnieje konieczność koordynowania prac opiekunów grup studenckich bądź to na poszczególnych wydziałach, bądź nawet kierunkach. Dobre wyniki przynosi praktyka wydziału matematycznego, gdzie opiekę nad rocznikami sprawują poszczególne katedry, przyjmując na siebie odpowiedzialność za pracę wychowawczą.

3. Ideowo-polityczne organizacje młodzieży studenckiej

W procesie wychowania w krakowskiej Wyższej Szkole Pedagogicznej poważne miejsce obok Podstawowej Organizacji Partyjnej PZPR zajmują ideowo-polityczne organizacje młodzieży: Związek Młodzieży Socjalistycznej i Związek Młodzieży Wiejskiej. W procesie tym uczestniczy także Zrzeszenie Studentów Polskich, którego polityczną płaszczyzną działalności stanowi program Frontu Jedności Narodu. Wszystkie one działają pod ideowym kierownictwem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

Doświadczenia ostatnich trzech lat dowiodły, jak duże znaczenie dla uzyskania pełnych efektów wychowawczych w uczelni ma samowychowawcza działalność organizacji młodzieżowych. Jest to fakt niezmiernie pozytywny. Poważny wzrost liczbowy, pozycja i autorytet Związku Młodzieży Socjalistycznej, rozwój Związku Młodzieży Wiejskiej, przyjęcie słusznej platformy ideowej przez ZSP, rozszerzanie jego wpływu — mają swoje konsekwencje wychowawcze. Współdziałanie organizacji młodzieżowych, współpraca między nimi i władzami uczelni umożliwiają skuteczniejsze oddziaływanie na studentów.

*Przynależność organizacyjna w Wyższej Szkole Pedagogicznej w procentach
w latach 1959/60, 1960/61*

Kierunek studiów	1959/60				1960/61			
	PZPR	ZMS	ZMW	ZSP	PZPR	ZMS	ZMW	ZSP
	procent w stosunku do ilości studentów							
biologia	0,7	9	5	85	2,2	27,5	5	87,6
filologia polska	8	14	0,6	70	6,8	30,2	8	79,5
filologia rosyjska	2	22	0,5	80	3,7	24,8	2,7	84,5
geografia	3	22	—	70	6,4	27,4	1,6	72,5
historia	10	24	13	80	12,6	33,6	23,4	90
matematyka	2,5	1	—	86	2,7	7,3	1,8	70,6

*Przynależność do ZMS w różnych typach uczelni w Krakowie w stosunku procentowym
do ilości studentów (rok 1960/61)*

Uczelnia	ilość studentów	procent w ZMS
Wyższa Szkoła Pedagogiczna	775	27,8
Uniwersytet Jagielloński	4041	8,1
Akademia Górniczo-Hutnicza	3518	10,2
Akademia Medyczna	2532	10,4
Politechnika	3446	6,4
Wyższa Szkoła Rolnicza	1167	13,8
Wyższa Szkoła Ekonomiczna	847	20,0

Powyższe dane liczbowe unaoczniają sytuację ideowo-wychowawczą istniejącą w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie.

Związek Młodzieży Socjalistycznej

Główne kierunki działalności ZMS w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie sprowadzono do następującej problematyki:

- 1) działalność ideowo-wychowawcza, zmierzająca do:
 - a) kształtowania wśród studentów podstaw naukowego myślenia, propagowanie marksistowskiej metodologii, przekonywanie ogółu studentów o potrzebie laickiego wychowania młodzieży;
 - b) zapoznanie ich z przemianami zachodzącymi w naszym kraju i na świecie;
 - c) kształtowanie wśród studentów potrzeby działalności społecznej;
- 2) praca dla środowiska rozumiana jako próba konfrontacji wiedzy teoretycznej z życiem, wyrażająca się w praktycznej realizacji tezy, która mówi o potrzebie zapoznania studentów z terenem ich

przyszłej pracy zawodowej (środowisko szkolne, robotnicze, wiejskie);

3) działalność w zakresie nauki (wyniki w nauczaniu, rozwój kół naukowych);

4) działalność kulturalna i klubowa.

Uczelniana organizacja ZMS poprzez główne kierunki swojej działalności wyraźnie włączyła się do procesu wychowania przyszłych nauczycieli. Poprzez swoje grupy działania ożywiła aktywność szeregu zespołów studenckich. Podjęła szeroką akcję szkoleniowo-dyskusyjną, wykorzystując do tego różne formy działalności: odczyty i prelekcje, dyskusje i spotkania z działaczami partyjnymi, społecznymi, literatami i naukowcami w klubie „Bakałarz”, dyskusje w grupach działania, wieczory dyskusyjne w świetlicach w domach studenckich. Tematyka odczytów i dyskusji była bardzo różnorodna: problemy filozofii religii, współczesnych kierunków w filozofii, sztuce, literaturze, zagadnienia etyki i moralności, reformy szkolnictwa, polityki międzynarodowej, stosunków między państwem a kościołem. Obok sprawy kształtowania światopoglądu i postawy politycznej studentów w centrum uwagi ZMS znalazł się problem kształtowania właściwej postawy społecznej studentów, ich stosunku do pracy społecznej. Wyraźnie wystąpiło to przy zorganizowaniu prac użytecznych dla miasta, przy udzielaniu bezpłatnych korepetycji dla niezamożnej młodzieży szkół podstawowych, dalej w podjęciu się nauczania w przyfabrycznej szkole dla robotników w Zakładach Monopolu Tytoniowego w Czyżynach, w wygłaszaniu odczytów i prelekcji w uniwersytetach ludowych województwa krakowskiego. Niewątpliwie charakter ideowo-wychowawczy miała działalność klubowa, współpraca z organizacją ZMS Huty im. Lenina, współdziałanie z Ogniskiem Młodych Twórców, wreszcie kontakty ze szkolnymi kołami ZMS.

Związek Młodzieży Socjalistycznej dokonał w dużej mierze rehabilitacji działacza społecznego i swymi konkretnymi poczynaniami, a nie tylko argumentami słownymi w sposób zasadniczy wpłynął na przełamanie obojętnego stosunku do pracy społecznej. Związek Młodzieży Socjalistycznej i jego działalność zyskują aprobatę władz uczelni oraz jej pracowników, którzy służą często aktywni pomocą, żywo interesują się jego trudnościami i kłopotami.

Związek Młodzieży Wiejskiej

ZMW na naszej uczelni postawił sobie za główne zadanie wciągnąć studentów do aktywnego udziału w życiu społecznym, zagwarantować aktywną rolę młodzieży pochodzenia wiejskiego w życiu politycznym,

gospodarczym i społecznym wsi i kraju. Związek podjął określoną działalność głównie w zakresie pracy dla środowiska wiejskiego: między innymi koło prelegentów (21 osób) w ciągu ośmiomiesięcznej działalności wygłosiło 164 odczytów w 27 miejscowościach powiatu limanowskiego i olkuskiego, w uniwersytetach ludowych i w kołach ZMW (tematyka z zakresu historii, przyrody, ekonomii itp.). Oprócz tego młodzi działacze Związku otoczyli opieką Klub Inteligencji Wiejskiej w powiecie żywieckim, przeprowadzili kilkanaście zebrań kół ZMW we wsiach województwa krakowskiego, prowadzili akcję informującą o studiach wyższych, opiekowali się sześcioma kołami ZMW w powiecie krakowskim.

Postawa członków ZMW i ich działalność skutecznie wpływają na przekształcenie świadomości studentów, na wyrobienie nawyków działalności społecznej.

Obie organizacje, Związek Młodzieży Socjalistycznej i Związek Młodzieży Wiejskiej, stanowią trzon ideowy w środowisku młodzieży studenckiej uczelni. Borykają się jeszcze z wieloma trudnościami w swej działalności. Składa się na to wiele różnych przyczyn, ale do najważniejszych zaliczyć można brak należyte przygotowanego do pracy politycznej szerszego aktywu oraz stałą jego fluktuację. Dlatego niezmiernie ważnym momentem jest kontakt pracowników naukowych, głównie pomocniczych, mających doświadczenie w pracy politycznej i organizacyjnej, z aktywem młodzieżowym.

Podniesiono w artykule w sposób skrótowy tylko niektóre problemy działalności wychowawczej i zatrzymano się nad pewnymi, wybranymi formami i środkami tej działalności. Na uczelni stosuje się ich znacznie więcej, szczupłość miejsca nie pozwala jednak na obszerniejszą ich rejestrację. Autorowi wydawało się, że podkreślone zagadnienia stanowią najistotniejsze momenty procesu ideowo-wychowawczego w szkole kadrowej, kształcącej nauczycieli. Pokazano formy i środki dające pozytywne rezultaty wychowawcze, pominięto te, które efektów nie przyniosły. Prowadzony proces wychowawczy w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie daje już należyte owoce, ale dodać należy, że droga do wyników nie była i w ciągu dalszym nie jest łatwą i prostą.